

## Česká dramatická tvorba XX. století

Význam divadla vzrostl opět za 1. světové války. Obě čelné pražské scény, Národní divadlo a Městské divadlo na Vinohradech (od roku 1907), měly vynikající autory (Jaroslav Hilbert, Viktor Dyk, Fráňa Šrámek, Stanislav Lom, Otakar Theer aj.).

Jako význačné režisérské osobnosti působili:

### **Jaroslav Kvapil** (1868 – 1950)

1900 - 1921 v ND (režisér, dramaturg, šéf činohry, dramatik)

1921 - 1928 Vinohradské divadlo

- napsal veršovanou dramatickou báchorku **Princezna Pampeliška**
- uváděl hry realistických autorů (Ibsen, Čechov)
- manželka herečka Hana Kvapilová

### **Karel Hugo Hilar** (1885 – 1935)

1910 - 1921 Vinohradské divadlo, 1921 až do smrti ND

- představitelem divadelního expresionismu (chtěl působit silou lidského nitra na vnější skutečnost, výrazem subjektivních pocitů a představ)

Po roce 1918 vznikaly další divadelní scény (např. Komorní divadlo, polooficiální Osvobozené divadlo, Divadlo E. F. Buriana aj.) nejen v Praze, ale i ve venkovských městech. Do českých rukou se dostala velká divadla v Brně, Olomouci a v Ostravě.

Příznivý osud potkal zvláště brněnské divadelnictví. V letech 1919 – 1925 se zde stal ředitelem zkušený organizátor a dramatik Václav Štech (1859 – 1947), v letech 1918 - 1922 tu působil jako dramaturg Jiří Mahen a přechodně také Jindřich Honzl a E. F. Burian.

Repertoár českých divadel se za první republiky opíral o široký autorský základ, a to jak dramatiků uzrálých již před světovou válkou nebo po ní, tak dramatiků začínajících ve 20. a 30. letech (bří Čapkové, František Langer, F. X. Šalda, Vladislav Vančura, Vítězslav Nezval a další). Vedle problematiky historické a etické se stále výrazněji uplatňovala tematika psychologická a společensko-sociální, rychle se šířila divadelní veselohra a satira.

Ze světové dramatické tvorby zasáhl k nám vliv zejména G. B. Shawa a L. Pirandella a o trochu méně Eugena O'Neill.

Z herců povojanovské generace vynikla např. Růžena Nasková, Eva Vrchlická, Jarmila

Kronbauerová a Eduard Kohout, z mladšího pokolení Zdeněk Štěpánek, František Smolík, Hugo Haas, Ladislav Pešek, Olga Scheinpflugová aj.

Nové cesty scénického umění a dramatické tvorby razilo **avantgardní divadlo**. Vycházelo jednak z revolučního proletářského kolektivismu (r.1920 byl založen Dědrasbor, tj. Dělnický dramatický sbor, vedený Jindřichem Honzlem a Josefem Zorou), jednak z dadaismu (s vyústěním v politickou satiru) a z poetismu, který udal směr od dějovosti k lyrickému divadlu, k scénické básni a k syntetickému burianovskému pojetí (tj. neoddelitelná umělecká souhra složky textové, herecké, režisérské, výtvarné, hudební, pohybové, světelné).

Začátky avantgardního divadla spadají do roku 1925, kdy skupina pražských konzervatoristů z dramatického oddělení inscenovala po svém pojetou starou Moliérovu frašku Cirkus Dandin. Orientovali se na hry futuristů, dadaistů a poetistů (G. Apollinaire – Prsy Tiréziovy, Alfred Jarry – Král Ubu, Jean Cocteau – Orfeus, V. Nezval – Depeše na kolečkách, Marinetti, Breton a další).

Režisér Jiří Frejka pokřtil novou scénu na **Osvobozené divadlo**, a to se stalo r. 1926 součástí a dramatickou odbočkou Devětsilu. Počátkem r. 1927 se Osvobozené divadlo přestěhovalo na Malou Stranu do sálu Umělecké besedy a tam se rozdvojilo. Skupina v čele s J. Frejkou a E. F. Burianem si založila scénu **Dada**.

V témže roce vystoupil v Osvobozeném divadle se svými klavírními improvizacemi **Jaroslav Ježek** (1906 – 1942) a **Jiří Voskovec** (1905 – 1981) a **Jan Werich** (1905 – 1980) uspořádali zdařilé studentské představení **Vest Pocket Revue**. Čtvrtou velkou osobností se stal **Jindřich Honzl** (1894 – 1956), nejen vynikající režisér, ale rovněž teoretik avantgardního divadla, který režíroval všechny hry Osvobozeného divadla (až na krátkou brněnskou epizodu z přelomu 20. a 30. let).

Osvobozené divadlo sídlilo většinou ve Vodičkově ulici U Nováků, kde také v listopadu 1938 jeho činnost ukončil úřední zákaz.

Do roku 1931 rozvíjeli V+W své pojetí divadla jako dadaistické a lyrizované frašky už se svým typickým slovním humorem v dialogích a v písňových textech, ale ještě jednoznačně společensky a politicky nevyostřenými (hry **Premiéra skafandr**, **Fata morgána**, **Sever proti Jihu**, **Golem**). Měli blízko k poetismu.

Jakmile se začal aktivizovat k výbojům italský fašismus a objevila se reálná hrozba Hitlerova Německa, Osvobozené divadlo nastoupilo jasný kurz politické revue (hra **Caesar**, 1932). Přišla série slavných komedií z let 1932 – 1938: **Svět za mřížemi**, **Osel a stín**, **Kat a blázen**, **Balada z hadrů**, **Nebe na zemi**, **Rub a líc**, **Těžká Barbora**, **Pěst na oko**. V nich se

proměnili v typy dvou lidových kumpánů, kteří v různých podobách procházejí historií a současností světa a glosují jeho nešvary, omyly a nesrovnalosti a zároveň usilují o jeho lidštější tvář.

V tomto období divadlo navazuje na staroitalskou commedii dell'arte, na tradici amerických filmových grotesek, na humor proslulých filmových komiků a získává tak svou vyhraněnou tvář. Některými rysy předešlo tzv. absurdní divadlo.

Oblíbené byly tzv. **forbíny**, tj. dialogy V+W před oponou na aktuální témata. Pokaždé trochu jiné, obohacené často o nová vymyšlená slova.

### **Hry Osvobozeného divadla**

**Caesar** (1932): v této hře jednoznačně napadli narůstající militarismus, hitlerovský nacismus a italský fašismus. Ukázali v ní zdiskreditované vůdce, kteří ohrožovali v té době bezpečnost lidstva v Evropě a ve světě. Malíř Adolf Hoffmeister namaloval pro tuto hru zvláštní mapu, na níž herci ukazovali tehdejší nebezpečně se vyvíjející politickou situaci (píseň Pochod plebejců).

**Osel a stín** (1933): děj je umístěn do starověkého Řecka, vzniká na základě antické bajky, komu patří oslův stín. Je to podobenství o lidu zneužívaném politickými dobrodruhy, podvodníky a kariéristy. Jsou zde narážky na dobovou situaci, které autoři již naostro zaměřili do nacistických řad. Německé velvyslanectví protestovalo proti uvedení této hry (ústřední píseň My nejsme lidi, my jsme jen partaje).

**Kat a blázen** (1934): děj se odehrává v Mexiku, ale hra kritizuje domácí prostředí. Stala se předmětem útoků naší reakce. V postavě diktátora Carrieria autoři ukázali rozpínavost německého fašismu, který by se mohl stát katem lidstva (píseň Pohádka o katu a blázně, Hej rup, Šaty dělají člověka).

**Balada z hadrů** (1935): hra o osudech renesančního básníka Françoise Villona. Básník žil ve společnosti, která omezovala jeho svobodu, pronásledovala ho za jeho buřičství a mstila se malichernými způsoby. Villon je revolucionář, stává se mluvčím zbídačelého lidu. Na jeho osudech ukazovali současně osudy divadla (píseň Proti větru; Svět naruby; Hej, pane králi).

**Rub a líc** (1936): optimistická komedie ze současného života. Autoři přenesli na jeviště dělnický boj za důslednou demokracii. Příběh hry je motivován novinovou

zprávou – muž, který ztratil paměť, se nedopatřením dostává do čela dělnického hnutí. Hra končí optimisticky vítězstvím dělníků. Později byla zfilmována Martinem Fričem pod názvem Svět patří nám.

**Těžká Barbora** (1937): děj je umístěn do antického Řecka. Těžká Barbora je dělo. Zápletka je postavena na snaze Yberlandťanů najít záminku, aby mohli napadnout mírumilovné město Eidam.

Hra varuje před nadcházející válkou, ke které se schylovalo. Současně autoři nastavují zrcadlo společnosti, která je plná pokrytectví a zbabělosti, prodejnosti panstva. Jako skutečný hrdina zde vystupuje prostý, statečný lid, odhodlaný bojovat proti fašistické agresi i těm, kteří zaprodávali republiku (píseň Co na světě mám rád, nedám si brát).

**Pěst na oko** (1938): příběh o divadle, montáž ze všech předcházejících her. Je to poslední hra Osvobozeného divadla před jeho uzavřením.

Adaptace jiných divadelních her: **Slaměný klobouk**, **Nebe na zemi**, **Teta z Bruselu**

Po návratu z emigrace se v Osvobozeném divadle hrála hra Pěst na oko, V+W nevytvořili už žádnou novou hru. Hráli v hrách cizích autorů, které obohacovali svými forbínami. Uvedli k nám první muzikál amerických autorů Laneho, Saidyho a Harburga **Divotvorný hrnec**. Po Voskovcově emigraci v květnu 1948 divadlo ukončilo svou činnost.

Osvobozené divadlo se stalo inspirací pro nejmladší generaci, pro Divadlo satiry, od 2. pol. 50. let a v 60. letech pro tzv. divadla malých forem (Semafor – Suchý, Šlitř, na Slovensku Lasica a Satinský aj.).

Koncem roku 1933 vyrostl Osvobozenému divadlu rovnocenný partner, vycházející ze stejných společenských pozic, **Burianovo divadlo „D“**. Jestliže však Osvobozené divadlo bylo divadlem autorským, Burianovo „D“ bylo vyhraněným divadlem režisérským, založeným právě na osobnosti **Emila Františka Buriana** (1904 – 1959).

Pocházel ze známé pěvecké rodiny, sám byl všestranně nadaný: komponista (opera Maryša, Opera z pouti), hudebník, zpěvák, herec, režisér (založil ve svém divadle „voiceband“ = recitační sbor s hudebním doprovodem), básník, prozaik, dramatik, divadelní a hudební teoretik.

Divadlo bylo založeno jako „**D 34**“ a v každém roce se číselné označení podle sezón měnilo, a to až do roku 1941, kdy byl Burian uvězněn v koncentračním táboře (zachyceno

v povídkovém cyklu Osm odtamtud). Burian uváděl na scénu hry známých autorů, např. Maxim Gorkij: Jegor Bulyčev a ti druzí, Bertolt Brecht: Žebrácká opera, Nikolaj Pogodin: Aristokrati, V. Nezval: Milenci z kiosku, Manon Lescaut, Viktor Dyk: Krysař a další.

## **Dramatická tvorba 20. a 30. let**

### **František Langer** (1888 – 1965)

- prozaik, dramatik; v letech 1935 – 38 byl dramaturgem Městského divadla na Vinohradech.

- za 1. svět. války byl lékařem čsl. legií

veselohra **Velbloud uchem jehly** (1923): pojednává o prostých lidech z pražského předměstí  
a o společenském vzestupu chudé dívky

hra **Periférie** (1925): se zabývá tématem zločinu a trestu

hra **Dvaasedmdesátka** (1937): zabývá se podobnou tematikou jako hra předchozí, odehrává  
se ve vězeňském prostředí, kde je žena odsouzená na dvacet let za  
vraždu svého manžela

komedie **Grandhotel Nevada** (1927): vysmívá se lékařskému šarlatánství

veselohra **Obrácení Ferdýše Pištory** (1929): o kasáři, který se obrátil na řádnou cestu poté,  
co se neplánovaně stal zachráncem dětí z hořícího  
domu

hra **Jízdní hlídka** (1935): o skupině legionářů obklíčené ruskými partyzány

### **Jiří Mahen** (1882 – 1939)

- vlastním jménem Antonín Vančura; básník, prozaik, publicista

- vystudoval FF UK (čeština, němčina), tři roky působil jako středoškolský profesor  
v Hodoníně a v Přerově

- roku 1910 odešel do Brna, kde zejm. po 1. svět. válce rozvinul činnost jako novinář,  
divadelník (1918 – 22 dramaturgem ND v Brně), knihovník (od roku 1921 až do konce  
života byl knihovníkem Městské knihovny v Brně)

hra **Jánošík** (1910): byla inspirována zážitky z cesty na Slovensko

hra **Mrtvé moře** (1914, 1918): obraz boje za svobodu, historická látka z 18. století ze života  
českých bratří, konflikty náboženské i sociální

hra **Chroust** (1920): složitost hledání a zrání vlastní generace

hra **Ulička odvahy** (1917): je lyrickou komedií, ve které se Mahen blíží dadaistickému a poetistickému programu

Sblížení Mahena s avantgardním divadlem se odrazilo rovněž v souboru šesti poetistických filmových libret **Husa na provázku** (1925): převzalo do názvu brněnské Divadlo Husa na provázku.

### **Eráňa Šrámek** (1877 – 1952)

- básník, prozaik, dramatik

komedie **Léto** (1915): je o lásce a mládí, je dramatickou paralelou básnické sbírky Splav.

Spisovatelka Valča Peroutová tráví prázdniny na vesnici se svým mužem v jeho rodném kraji. Slávka poplete hlavu mladému gymnazistovi, rozhodne se posléze opustit svého muže s básníkem Chvojkou. Gymnazista nalézá útěchu u své dívky Stázky.

hra **Měsíc nad řekou** (1922): ve hře jsou impresionistickou metodou zachyceny nálady a vnitřní stavy hrdinů, stejně jako jejich vztahy; je to melancholicky laděná komedie o životní rezignaci. Děj se odehrává v průběhu sjezdu abiturientů na malém městě. K hlavním postavám se řadí paní Hlubinová, její muž, dcera Slávka a Hlubinův spolužák Roškot se synem Vilíkem.

### **Karel Čapek** (1890 – 1938) (viz próza 3. ročníku)

komedie **Loupežník** (1920)

hra **R.U. R.** (1920)

alegorizující komedie **Ze života hmyzu** (1921): napsaná s bratrem Josefem

hra **Věc Makropulos** (1922): zhudebněna Janáčkem

hra **Adam Stvořitel** (1927): napsaná s bratrem Josefem; název byl ironickým symbolem člověka, který zničí starý svět, aby vytvořil svět lepší, ale ztroskotává

hra **Bílá nemoc** (1937),

hra **Matka** (1938)

### **Vladislav Vančura** (1891 –1942)

- prozaik, dramatik, scénárista, režisér, první předseda Devětsilu, povoláním lékař

hra **Alchymista** (1932): řeší problematiku individualismu a národního charakteru na osudu italského alchymisty a šarlatána

hra **Jezero Ukereve** (1935): zabývá se problematikou kolonialismu, odehrává se v exotickém africkém prostředí

komedie **Josefina** (1947): zůstala v rukopise a premiéru měla až po válce, námět připomíná Shawovu hru Pygmalion, odehrává se v prostředí konzervatoře

**Vítězslav Nezval** (1900 – 1958)

- básník, prozaik, dramatik (viz meziválečná poezie)

hra **Milenci z kiosku** (1932)

hra **Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou** (1956)

Adaptoval díla jiných autorů:

Calderónova hra **Schovávaná na schodech**, dramatizace Dumasových **Tří mušketýrů**, **Manon Lescaut** podle Prévostova románu, Beaumarchais – **Figarova svatba** aj.

### **Drama a divadlo v letech 1945 – 1956** (látka 4. ročníku)

Válka poznamenala dramatickou tvorbu a divadlo nemalými ztrátami z řad dramatiků i herců (bří Čapkové, Vančura, Hašler aj.). Repertoár divadel se rozbíhá několika směry. Na meziválečnou avantgardu, poetické a syntetické divadlo se snažili navázat J. Frejka, E. F. Burian (obnovena činnost „D46“) a **Alfréd Radok** (1914 – 1976). Objevily se snahy dostat do divadel diváky z řad pracujících. Zájem je o díla klasiků našich i cizích, zejména však ruských (Tyl, Jirásek; Tolstoj, Gorkij, Čechov).

Doznívá téma války, okupace, válečné prožitky:

**Jan Drda**

dramatická báchorka **Hrátky s čertem**: Drda ji psal za války, zejm. za heydrichiády, postavou nebojácného vojáka Martina Kabáta chtěl povzbudit národ v době nacistického teroru.

pohádková hra **Dalskabáty, hříšná ves** (1959): hlavními protagonisty jsou zapomenutý čert Trepifajksl a vesnická žena Plajznerka

**Miloslav Stehlík**

hra **Mordová rokle**: zachycuje tematiku okupace, ukazuje osudy a charaktery vesnických lidí

hra **Jarní hromobití**: věnuje se tematice združstevňování

**Vojtěch Cach**

Zachytil sociální zápas horníků na Mostecku a Duchcovsku ve dvou historických hrách:

**Duchcovský viadukt a Mostecká stávka**

**Vašek Káňa**: rozvinul budovatelskou tematiku ve hře **Parta brusiče Karhana**

Divadelní hry po Únoru berou témata z dělnického prostředí, ukazují třídní rozvrstvení společnosti, výrobní problematiku, konflikty se silami socialismu nepřátelskými. Líčily venkovské nebo dělnické hrdiny v měnícím se zemědělském nebo továrenském prostředí.

Pokusy vytvořit budovatelskou hru či lidovou veselohru nedopadlo příliš úspěšně.

Zaniká satirická tvorba a divadlo ( bylo např. zakázáno Divadlo satiry 1945 - 48).

Na zač. 50. let nalézáme i hry začínajících dramatiků, jako jsou např. Josef Kainar, Pavel Kohout, Vratislav Blažek (satiricky laděné hry).

Nezřídka se objevují tzv. generační hry, vedou se úvahy o smyslu života, doba vyžaduje pozitivního hrdinu. Přestože v polovině 50. let došlo k určitému oživení v dramatické tvorbě, stránka ideologická převažovala nad stránkou uměleckou.

**Drama a divadlo v letech 1956 – 1969**

2. pol. 50. let, ale hlavně 60. léta lze označit za „zlatý věk“ českého dramatu a divadla. Opět jsou zobrazovány lidské city a myšlenky, vznikají hry básnické a satirické. Bylo možné znovu navazovat na tradici předválečných avantgardních scén, na lidové hry doby pobělohorské s křesťanskou tematikou, bylo možné čerpat ze světového dramatu a divadla, zejm. ze západoevropského a amerického. Silně se prosazovalo brechtovské epické divadlo, absurdní drama, americké muzikálové divadlo aj.

Po celé toto období vznikají tzv. divadla malých forem, malá experimentální a kabaretní divadla, která představují nové pojetí dramatiky a divadelnosti. Jde o divadla

autorská. K těmto scénám patří mj. **Reduta** (1958) – uváděly se zde text-appealy (termín vytvořil Ivan Vyskočil; šlo hlavně o přitažlivost textu, diváci mohli sami nadhodit téma a spolupracovat s autory), **Divadlo Na zábradlí** (1958), **Semafor** (1959), poetická vinárna **Viola** (1963), **Divadlo Járy Cimrmana** (1967); z **mimopražských Satirický kabaret Večerní Brno** (1959), **Husa na provázku** (1967), liberecké **Studio Ypsilon** (1963) aj.

**Semafor** (1959): název divadla je zkratkovým slovem (sedm malých forem), důležitým žánrem se zde stala hudební komedie, autorem hudby Jiří Šlitr.

Některé hry: **Člověk z půdy**, **Zuzana je sama doma**, **Jonáš a tingl-tangl**, **Đábel z Vinohrad** aj.

Vznikají i nové profesionální scény, jako např. **Činoherní klub** v Praze (1965), **Divadlo Za branou** (1965), nový typ divadelnosti přinesla **Laterna magika** (nejen scénicko-dramatické prostředky, ale i nové technické – polyekran, film, fotografie, nejvýznamnější režisér Alfréd Radok).

Rozvíjí se loutkové divadlo (Divadlo Spejbla a Hurvínka), divadlo pantomimy, poetická divadla, písňová divadla atd.

V 60. letech se začínají dramatictí autoři uplatňovat v rozhlase a televizi (Jiří Šotola, Pavel Hajný, Jindřiška Smetanová, Ludvík Kundera, Jiří Hubač, Zdeněk Bláha, Ludvík Aškenazy, Milan Jariš aj.).

### **Pavel Kohout** (1928)

- básník, prozaik, dramatik, režisér, scenárista a publicista

hra **Taková láska** (1957): bylo použito formy inscenovaného soudního procesu, retrospekci je objasňován tragický příběh studentky Lídy, která spáchala sebevraždu, a jejího milého Petra, který dával přednost své kariéře. Odsoudit podle paragrafů nelze nikoho, vina však zůstává v rovině morální a trest v rovině svědomí každého aktéra.

hra **August August, august** (1967): odehrává se v cirkusovém prostředí; hlavním hrdinou je zde klaun toužící stát se ředitelem cirkusu, aby mohl drezírovat osm bílých lipicánů, což byla výsada ředitele. Všichni ho podceňují, stanoví mu tři podmínky pro získání místa ředitele. Klaun tomuto cíli zasvětil celý svůj život. Když konečně může vystoupit s lipicány, je postavena mříž kolem manéže, šťastný

klaun je připraven, hraje ryčná hudba - a na nebohého klauna dopadne tygří tělo. Nastane naprostá tma. Hudba umlká, ředitel cirkusu se loučí s diváky.

Kohout také adaptoval cizí literární předlohy.

### **Josef Topol** (1935)

- dramatik, prozaik, básník; stal se spoluzakladatelem Divadla Za branou

hra **Konec masopustu** (1963): zaobírá se nezakladnějšími věcmi, pocity a celkovým nitrem člověka, jeho charakterem a jednáním. To vše na pozadí společenského konfliktu, jímž je kolektivizace vesnice.

komedie **Sbohem, Sokrate** (1976): vypráví o nepříliš bohatém životě stárnoucího sochaře Žaka, děj se odvíjí na oslavě jeho padesátin. Sokrates byl havran, který Žakovi uletěl.

### **František Hrubín**

- básník, prozaik, dramatik, překladatel

hra **Srpnová neděle** (1958): lyrická hra, která se odehrává v jednom jediném srpnovém dni na hrázi jihočeského rybníka. Poznáváme svět maloměstáků, kteří jsou si navzájem cizí, přestože spolu žijí. Hlavní postavou je paní Mixová, dále redaktor Alfréd Morák a další. Optimističtější působí postavy mladých lidí.

hra **Křišťálová noc** (1961): děj je umístěn na vesnici. Základním tématem jsou mezilidské vztahy venkovanů, ale i intelektuálů (lékařka a spisovatel), vztah k práci a k majetku, odpovědnost člověka.

### **Milan Uhde**

- dramatik

hra **Král – Vávra** (1964): hru tvoří deset obrazů, písně, balady, blues, romance, hudební mezihra; hra je satirická, hlásí se havlíčkovské tradici. Téma hry –  
- vládnoucí triumvirát (Vávra, Kukulín, Vrba) řídí zemskou poloosu. Ukazuje svět velkého mechanismu, který stojí odcizen proti člověku a jeho jedinečnosti. Hru lze dobově vnímat i jako kritiku zaostalosti socialistického vládnoucího systému, ukazuje na zkorumpovanost společnosti. Systém je zachycen v rozkladu. Člověk se stával součástí velkého zaostalého stroje vyrábějícího hesla a vyžadujícího jejich plnění

ad absurdum.

rozhlasová hra **Svědkové** (1964): absurdní hra, připomíná Kafkův Proces. Ukazuje všemocnost policie a bezmocnost lidí.

hra **Děvka z města Théby** (1967)

### **Ivan Klíma**

- prozaik, dramatik: byl ovlivněn dílem Kafkovým, absurditou existencionalistů, modelovým dramatem Dürrenmatta

hry **Mistr** (1967), **Porota** (1968) aj.

Od 60. let se objevuje **absurdní drama**: zobrazuje člověka bez smyslu života; svět, ve kterém žijeme, nebo jen jeho určitá část je v podstatě absurdní, tj. protismyslný. Není důležitý vnitřní svět, ale vazby s vnějším světem. Bezmocný osamocенý člověk ztrácí schopnost dorozumět se s ostatními. Nesmysly, fráze, planá rétorika.

### **Václav Havel** (1936)

- spisovatel, dramatik, hlavní představitel absurdního dramatu u nás

hra **Zahradní slavnost** (1963): absurdní drama o čtyřech dějstvích; podává obraz

československé společnosti 60. let, obraz novodobého socialistického maloměšťáka, který se do ničeho nehrne, neupozorňuje na sebe, nevyjadřuje své názory, pouze číhá na příležitost, aby si mohl zlepšit postavení v zaměstnání, ve společenském žebříčku atd. Plané řečnění se cení více než poctivá práce, vznikají zbytečné instituce (Likvidační úřad), jaký je smysl a obsah práce úředníků je pro většinu lidí záhadou. Autor zde zachytil citové odlidštění a kariérismus.

Hrdinové zahradní slavnosti jsou manželé Pludkovi se svými syny Hugem a Petrem.

K zobrazení absurdity života používá autor parodií různých sloganů a rčení (nic cizího mi není lidské), opakování prázdných funkcionářských frází a předlouhých monologů výše postavených pracovníků.

hra **Vyrozumění** (1965): je zaměřena proti komunistické byrokracii; předvádí mechanismus, který manipuluje člověkem a rozkládá jeho identitu. Hra opět demonstrovuje odcizenost člověka světu i sobě samému. Důležitou složkou je opět jazyk.

jednoaktovka **Audience** (1975): autobiografické rysy; děj je umístěn do jednoho

nejmenovaného pivovaru. Celé drama stojí na rozhovoru dvou hlavních hrdinů – sládka a spisovatele Vaňka, který je sledován tajnou policií. Svými díly se stal nebezpečným socialistické společnosti, proto pracuje v pivovaru jako pomocný dělník. Sládek je neustále pod parou a opakuje se, je vulgární. Přiznává Vaňkovi, že je ve spojení s tajnou policií a podává o něm písemné zprávy. Velice jej to otravuje, navrhuje tedy Vaňkovi, když je spisovatel, aby o sobě něco napsal sám. Sládkova opilost se stupňuje, nakonec usíná a Vaňk odchází. Po čase se vrací, sládek se probudí, na nic se nepamatuje a rozhovor začíná stejnými slovy jako na počátku hry.

hra **Largo desolato** (1984): ukazuje strach před pronásledováním a vydíráním tajnou policií (largo = široce; skladba, věta; desolato = bezútěšný, sklíčený)

Další Havlovy hry: **Pokoušení** (1985), **Asanace** (1987), **Horský hotel** (1976), **Vernisáž** (1975)

**Žebrácká opera** (navázal na Brechtovu Žebráckou operu)

Havel psal také eseje; s Karlem Hvížd'alou **Dálkový výslech** (Havel zde odpovídá na Hvížd'alovy písemné otázky); známé jsou jeho **Dopisy Olze**: listy z vězení.

Havlovou domovskou scénou bylo v šedesátých letech pražské Divadlo Na zábradlí.

**Divadlo Járy (da) Cimrmana** vzniklo v poslední čtvrtině 60. let a v takřka nezměněné podobě existuje dodnes. Cimrman je fiktivní postava českého polyhistora a všuměla (vědec, vynálezce, umělec atd.), v čele stojí Zdeněk Svěrák a Ladislav Smoljak. Autoři navázali na mystifikační humor Haškův, na slovní klaunerii Voskovce a Wericha (tradice dadismu a poetismu), na tradici ochotnického divadla.

Některé cimrmanovské hry: **Vyšetřování ztráty třídní knihy**, **Hospoda na mýtině**, **Vražda v salónním coupé**, **Němý Bobeš**, **Dlouhý**, **Široký a krátkozraký**, **Dobytí severního pólu**, **Blaník** a další.

### **Drama a divadlo v letech 1970 - 1989**

V tomto období se také na divadle podepsalo období normalizace. Některá divadla byla zavřena (např. Divadlo Za branou), na druhé straně některá divadla vznikla (např. HaDivadlo, Sklep).

Na jeviště se vracely osvědčené socialistické hry, realistická klasika, sovětské hry, byl založen

nový Svaz českých dramatických umělců, předsedkyní se stala Jiřina Švorcová.

Vládnoucí moc značně omezila nebo eliminovala činnost některých předsrpnových dramatiků, režisérů, herců a dalších divadelníků, např. V. Havla, P. Kohouta, J. Topola, F. Pavlíčka, M. Kundera, I. Klímy, V. Charamostové a dalších. Mnozí odešli do exilu, např. Vratislav Blažek, Pavel Landovský, Alfréd Radok, Otomar Krejča, Jan Tříska, Martin Štěpánek, písničkáři Karel Kryl, Jaroslav Hutka ad.

Na opačném pólu bylo divadlo neoficiální a dramatická tvorba samizdatová. Znáмым se stalo tzv. bytové divadlo Vlasty Chramostové, amatérské divadlo Na tahu, které hrálo i na Havlově Hrádečku.

Mezi oběma krajními póly se pohybovala tzv. studiová divadla, zvaná rovněž alternativní, experimentální, autorská, avantgardní, nová, generační ... Patří k nim např. brněnské Divadlo na provázku, liberecké-pražské Studio Y, prostějovské-brněnské HaDivadlo, pražské Divadlo na okraji, ústecké Činoherní studio aj. Některá z nich vznikla již v průběhu 60. let v návaznosti na tzv. divadla malých forem.

#### Dramatikové 70. a 80. let

##### **Oldřich Daněk** (1927)

- dramatik, autor filmových, televizních a rozhlasových scénářů, prozaik, režisér
- představitel brechtovského epického divadla
- ve svých dílech se zabývá především problémy současnosti, ale cizí mu nejsou ani témata historická
- jeho hry se objevily na scéně již v 60. letech : **Svatba sňatkového podvodníka** (1961),

**Máte rádi blázny?** (1962)

K jeho hrám 70. let patří:

hra **Válka vypukne po přestávce** (1976): otázka umělcovy morálky; nelze zrazovat ani své umění, ani své lidství

hra **Zpráva o chirurgii města N.**: hlavní postavou je lékař-chirurg, na hře bylo demonstrováno humanistické poslání socialistického zdravotnictví, zodpovědnost a nezištnost lékařů; zápletku tvoří odlišné názory na problém transplantace ledviny

histor. hra **Vévodkyně valdštejnských vojsk** (1979): dosáhla největší popularity; autor využil opět principů epického divadla. Přestože se příběh odehrává v době třicetileté války, nalézáme v něm mnohá podobenství, jež jsou aktuální i v naší současnosti. Nastoluje otázky války a míru, lásky a zrad, života a zmaru. Zobrazuje tragiku lidského údělu, především těch

nejubožejších lidí, kteří dělají (či jsou nuceni dělat) válku a stávají se nakonec jejími oběťmi. Ukazuje jejich bezmocnost vál zabránit.

Tato dramatická rapsodie začíná a končí Valdštejnovým zavražděním v Chebu (1634). Po celou dobu děje ho provází jeho duch, který ironicky srovnává skutečnost s minulostí. Do děje vstupují další postavy (markytánky, písař, rejtar, profous). Rejtar s profousem plánují vraždu Valdštejna, neboť se mylně domnívají, že tím zabijí válku.

### **Karel Steigerwald** (1945)

- dramatik, publicista
- své hry uvádí na scénu na poč. 80. let (**Dobové tance, Foxtrot, Tatarská pout'**)

hra **Neapolská choroba**: hra má prvky grotesky a absurdního divadla, je to tragikomedie o nebezpečí totality